

Žemėtvarka ir hidrotechnika

2015

LIETUVOS ŽEMĖTVARKOS IR HIDROTECHNIKOS
INŽINIERIŲ SAJUNGOS ŽURNALAS
LEIDŽIAMAS NUO 1926 m. (Nr.164)

4

Ko verta Lietuvoje vykstanti žemės konsolidacija?

Dr. Giedrius PAŠAKARNIS

UAB „HNIT Baltic“ projektų vadovas

Netobula teisinė bazė, procesą organizuojančių, prižiūrinčių ir jame dalyvaujančių įstaigų įsitraukimo neapibrėžtumas ir kompetencija, profesinės bendruomenės požiūris ir žemės savininkų švietimo stoka finale atveda prie tokių žemės konsolidacijos projektų rezultatų, kurie mažai kuo skiriasi nuo pastarosios, vis dar nesibaigiančios žemės reformos. Tai liudija ne viena spaudoje pasirodanti publikacija, kuriose skundžiasi tiesioginiai šių projektų naudos gavėjai – žemės savininkai. Po tokios „pažinties“ žemės savininkai įvardija, kad šio žemės tvarkymo instrumento nauda išties

abejotina. Perskaičius tokias publikacijas, natūraliai kyla klausimas – kas yra daroma, kad būtų geriau ir panašios problemos nebesikartotų? Matininkai, turintys pirmųjų žemės konsolidacijos projektų rengimo patirties, atkreipia dėmesį, kad po 2008 m. baigtų 14 žemės konsolidacijos projektų vyko jų rezultatų aptarimas. Jo metu pateikta teisinės bazės tobulinimo siūlymų ir buvo prašoma Nacionalinės žemės tarnybos (toliau NŽT) ir Žemės ūkio ministerijos teisinės bazės spragas pašalinti iki naujų projektų pradžios. Deja, su faktiškai tais pačiais trūkumais jau pabaigti 39 žemės konsolidacijos projektai, parengti iš Kaimo plėtros 2007-2013 m. programos periodo. Be to, be jokio pasiektų rezultatų įvertinimo ir probleminių klausimų aptarimo profesinėje bendruomenėje pradedami nauji 2014-2020 m. periodo projektai. Gerai prisimenu vieną pastabą, kurią 2008 m. įvardijo absoliučiai visi projektų rengėjai: įtvirtintas reikalavimas, kad projekto byla būtų rengiama 2 originalais ir dar daromos 2 kopijos (iš viso 4 popierinės bylos). Toks perteklinis popierizmas projektą daro visiškai nedraugišką aplinkai. Kaip bebūtų, ši problema yra tik labai maža dalis to, kas turėtų būti peržiūrėta. Panagrinėkime pastaruosius žemės konsolidacijos projektus detaliau.

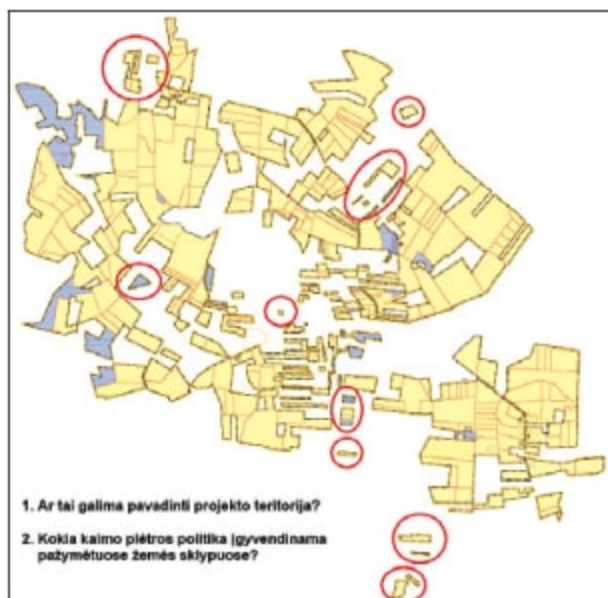
Pirmausia, biurokratinis aparatas lyginant su 2005-2008 m. nė kiek nesumažėjo, net padidėjo, nes apskričių viršininkų administracijų žemės tvarkymo departamentus pakeitė VĮ „Valstybės žemės fondas“ (toliau VŽF). O padidėjo dėl to, kad žemės konsolidacijos projektai buvo prižiūrimi VŽF (teritoriniuose padaliniuose ir centre), taip pat NŽT (teritoriniuose padaliniuose ir centre). Kaip bežiūrėtume, tarpinės tikrinimų grandys daro įtaką skaidrumui. Daugelis kalbintų žemės konsolidacijos projektų rangovų teigė, kad prie apskričių dirbti buvo net paprasčiau, nei su naujuoju organizatoriumi, kuriam sunkiai sekėsi vadovauti. Apie tai rašė vieno

vykdyto žemės konsolidacijos projekto rangovas žurnalo „Žemėtvarka ir hidrotechnika“ 2013 m. Nr.2 straipsnyje „Žemės konsolidavimo projektų rengimo tvarką reikia tobulinti“.

Antras dalykas, kuriam vis dar nerandu paaiškinimo, kaip VŽF parinko žemės konsolidacijos projektus rengti teritorijose, kuriose:

- *Suvaržyti žemės sklypai. Pvz., Vilkaviškio r. savivaldybės Pilviškių, Klausučių seniūnijų Alksnėnų, Sūdavos kadastro vietovių dalių žemės konsolidacijos projekte buvo daug įkeistų žemės sklypų. Apie kokias kompleksines pertvarkas, pagerinimus galima galvoti ir kalbėti, kai daugelio žemės savininkų teisės, vykdant žemės konsolidacijos projektą, jau yra suvaržytos?! Vienintelis dalykas, ką galima padaryti tokioje teritorijoje, tai tik atlikti žemės sklypų kadastrinius (geodezinius) matavimus. Norėčiau sužinoti, kokia reikiama kaimo infrastruktūra buvo sukurta, kiek padidėjo vidutinis žemės sklypo dydis ir pan.*

- Į projektą įtraukti pavieniai žemės sklypai (Paveikslas Nr. 1). Pastebima dvejopa situacija: 1) į patvirtintą projekto teritoriją jau buvo įtraukti nutolę pavieniai sklypai, 2) projekto vykdymo eigoje, projekto dalyviai dėl vienokių ar kitokių priežasčių pasitraukė iš projekto. Ieškant paaiškinimo, kodėl prieš patvirtinant teritoriją įtraukiami nutolę pavieniai žemės sklypai (net naujai parinktose teritorijose tai matyti), mano nuomone, atsakymas glūdi siekyje parodyti geresnius kiekybinius rodiklius – kiek įmanoma daugiau žemės sklypų ir dalyvių, tačiau rezultatai būna kuklūs (Paveikslas Nr. 2). Neatmestina variacija – interesai, t.y. tikėtina, kad įtraukiami žemės sklypai priklauso organizatoriaus ar NŽT darbuotojams, kuriems kadastriniai matavimai būtų atliekami nemokamai. Suprantama, kad projekto vykdymo eigoje galima iš suplanuotos teritorijos išbraukti kai kuriuos sklypus, bet tik ne tiek, kad projekto teritorija liktų kiaura kaip rėtis. Kai projekto teritorijoje sklypai tokie išsibarstę, nieko kito nepadarysi kaip tik geodezinius matavimus, nes nėra jokių šansų išspręsti melioracijos įrenginių tvarkymo, vietinių kelių tinklo pertvarkymo ar kitų kompleksiskai sprendžiamų klausimų.

Paveikslas Nr. 1. Patvirtinto žemės konsolidacijos projekto teritorija Ukmergės rajone

Paveikslas Nr. 2. Įdomu kokių pertvarkų naujame finansavimo periode laukia žemės savininkas kuris į preliminarią žemės konsolidacijos projekto teritoriją Klaipėdos r. sav. Šiūparių kadastro vietovėje įtraukė žemės sklypą „apendicitą“?

galėjo visą laisvą valstybinę žemę pagal NŽT (arba organizatoriaus) pageidavimą sukelti į vieną didelį patrauklų žemės sklypą arba panaudoti žemės reformos klaidoms taisyti. Taip pat papildomai prie kiekvieno laisvos valstybinės žemės sklypo, susidariusio iš rasto viršpločio, reikėjo formuoti servitutus, kad būtų galima privažiuoti prie šio sklypo. Be to tai prisidėjo prie projekto teritorijos fragmentiškumo.

- VŽF atliekamas teritorijos analizavimas apskritai atrodo mistiškas, nes, kaip rašo „Ūkininko patarėjas“ straipsnyje „Žemės konsolidacijos projektas šokiravo Rietavo ūkininkus“, žemės konsolidacijos projekto pabaigoje dalyvius pradėjo versiti pirkti nustatytus ploto viršpločius, priešingu atveju grasino, kad viršpločius paliks, o valstybę formins kaip sklypo bendraturtį. Žemės savininkams, kurie nesutiko išsipirkti viršpločių ir nenorėjo tapti sklypo bendraturčiais su valstybe, paprašius juos išbraukti iš jiems nenaudingo projekto, buvo gąsdinama, kad reikės atlyginti žalą dėl nepagrįsto pasitraukimo iš projekto. Aišku viena, jeigu analizei buvo įsigyti duomenys (iš esmės užtenka kadastro sklypų), tai buvo galimybė įvertinti, kam žemės truks, o kam susidarys viršplotis. Tuo labiau, kad VŽF teritorijoje jau vykdė matavimus, kai registravo laisvos valstybinės žemės sklypus. Valstybės žemės fondui analizuojant teritoriją reiktų atkreipti dėmesį ir į nuosavybės fragmentiškumą, t.y. keliems žemės savininkams priklauso kiekvienas žemės sklypas. Pagal tai iškart paaiškėtų būsimo projekto rezultatai - ar tikrai bus konsolidacija, ar tik žemės sklypų suskaidymas, t. y. dar didesnis fragmentiškumas. Toks išankstinis vertinimas būtų investicijų apsauga. Jeigu projekto teritorijoje yra daug žemės sklypų, kuriems trūksta ploto, daug bendraturčių tai būtų signalas suabejoti tokio projekto nauda.

- Iš anksto įregistruoti laisvos valstybinės žemės sklypai. VŽF, neįvertinęs kiekvieno į projektą įtraukto žemės sklypo viršpločio ar ploto trūkumo, projekto pradžioje įregistravo laisvos valstybinės žemės sklypus ir deklaravo, kad daugiau laisvos valstybinės žemės sklypų teritorijoje nebus. Kaip ir buvo galima tikėtis, išmatavus kiekvieną žemės sklypą, iš rastų viršpločių susidarė nauji laisvos valstybinės žemės sklypai. Šis beprasmis suregistravimas, už kurį VŽF be konkurso gavo pinigus, iš esmės surišo projektų rengėjų rankas, kurie teoriškai

Trečia, Europos ŽŪ fondas kaimo plėtrai skelbia, kad Europa investuoja į kaimo vietas, tačiau įsigilinus, kaip vyksta žemės konsolidacija, kyla klausimas, kam šios investicijos neša didžiausią naudą. Padarę investicijas tik į geodezinius matavimus, žemės savininkai negalės atlikti apčiuopiamų pervaikų per tikrus žemės konsolidacijos projektus (kas dabar vyksta, sunku pavadinti žemės konsolidacija), nes teisės aktai draudžia žemės konsolidacijai grįžti į tą pačią teritoriją. Jei rezultatai mažai kuo skirsis nuo pastarosios žemės reformos, sakyčiau, tai vėl bus neigiamas įrašas dviems kartoms apie mums šį ganėtinai naują žemės tvarkymo instrumentą. Norėtusi, kad VŽF išsklaidytų visas abejones projektų vertingumu, pateikdamas ataskaitą apie kiekvieną projektą įdėtas lėšas (išskaidant kiek VŽF ir kiek rangovui kainavo duomenų įsigijimas, vertinimas, projektavimas, matavimai ir kt. darbai) ir gautą naudą (apčiuopiami rezultatai). Manau, kad tokios ataskaitos parodytų, ko išties verta žemės konsolidacija. Jeigu bus reali vertė, tai bus ir politikų palaikymas, ir nekils jokių abejonių žemės savininkams dėl dalyvavimo (nebeliks „skylėtų“ projektų). Kai dabar nėra jokio apčiuopiamo atsiskaitymo už projekto rezultatus, organizatorius ir rangovai tame mato lengvus pinigus. Noriu atkreipti dėmesį, kad VŽF paramos paraiškoje Nacionalinei mokėjimo agentūrai įsipareigojo kiekviename projekte siekti daug žadančių projekto priežiūros rodiklių (kuo daugiau išspręstų problemų):

- kaimo infrastruktūros plėtros problemų sprendimo;
- žemės ūkio paskirties žemės apželdinimo mišku;
- vietos plėtros strategijos įgyvendinimo;
- siekti kitų žemės ūkio, kaimo plėtros bei aplinkos apsaugos politikos tikslų bei uždavinių.

Man, kaip ir daugeliui kitų profesinės bendruomenės atstovų, rūpi pamatyti ne kiek sklypų pamatavo, o kokia dalis šių skambių rodiklių buvo pasiekta.

Kitas dalykas – neskaidri projektų rengimo kaštų skaičiavimo metodika. Viešajam pirkimui VŽF kiekvienai projekto teritorijai pateikė projekto rengimo kaštų „lubas“, dėl kurių konkurse varžėsi rangovai, norintys rengti šiuos projektus. Atkreiptinas dėmesys, jog 2013 m. labai daug teritorijų (10 iš 16) konkursui paskelbtos su maksimaliai galima parengimo kaina. VŽF atstovai atskleidė, kad kai kuriose projektų teritorijose įgyvendinimo kaštai turėjo būti net du kartus didesni už maksimaliai galimą parengimo kainą, tačiau į konkursą išleisti su perpus mažesne kaina (o dar rangovas susimažino savo darbų kainą norėdamas laimėti viešąjį pirkimą). Tai liudija, kad įgyvendinimo kaštų skaičiavimo metodika yra neskaidri. Tokie projektai, kurių parengimo kaštai viršijo maksimaliai galimą kainą, turėjo net nepatekti į konkursą arba turėjo būti atskirti į du atskirus projektus, nes ir taip buvo aišku, kad rangovai mažins kainą siekdami laimėti konkursą. Apie kokią kokybę tada galima galvoti ir kalbėti?

Išanalizavus žemės konsolidacijos projektų aiškinamuosius raštus, pastebėta, kad žemės savininkų lūkesčiai iš žemės konsolidacijos labai kuklūs. Panašu, kad or-

1)

Panavimo tikslai ir uždaviniai:

- 1) suformuoti racionalios dydžio ir formos žemės ūkio bei miškų ūkio parcelas žemės sklypus;
- 2) sustabdyti žemės valdas ir žagernių jų glaudumą;
- 3) surašyti statusus tarp žemės sklypų ūkio žemės valdoje;
- 4) sukurti nekama kaimo infrastruktūrą;
- 5) nustatyti teisės akto reglamentuojamus žemės naudojimo apribojimus;
- 6) parengti teritorijos skėgavimus, kaimo turizmo ir estetinius žėėklus;
- 7) suprojektuoti valstybinės žemės sklypus visuomenės poreikiams arba konkrečiam visuomenės poreikiui reikalinga teritorija;
- 8) įgyvendinti kitus žemės ūkio, kaimo plėtrai ir aplinkos politikos tikslus.

2) **ŽEMĖS SKLYPŲ SAVININKŲ, NAUDOTOJŲ IR KITŲ SUINTERESUOTŲ ASMENŲ DĖMESIUI!**

Informuojame, jog yra rengiami Ukmergės rajono savivaldybės Deltuvos, Siesikų, Taujėnų seniūnijų žemės konsolidacijos projektai, kuriu metu yra galimybė atlikti kadastrinius (geodezinius) matavimus, žemės sklypų atidalinimą ir sąjungimą. Pažymime, kad visi darbai bus atliškami nemokamai.

1 pav. Informacija VŽF interneto svetainėje;

2 pav. Informacija apie tą patį projektą vietos spaudoje.

Paveikslas Nr. 3. Vietos spaudoje atskleidžiama kas iš tiesų vykdoma per žemės konsolidacijos projektus

siškai nesutvarkyta konsolidacijos projektų rengimo ir įgyvendinimo įstatymų baze einama tik pasipinigauti, t.y. atliekant tikslus žemės sklypų kadastrinius matavimus tose pačiose žemės sklypų ribose, kitaip tariant vykdant riboženklių renovacijos projektą.

Šiuo metu teisinėje bazėje nėra nurodymo, kiek prie vieno projekto turėtų dirbti projektuotojų, turinčių kvalifikacinį leidimą rengti žemės konsolidacijos projektus. Teoriškai vienas projektuotojas, turintis kvalifikacinį leidimą rengti žemės konsolidacijos projektus, galėtų laimėti visų respublikoje organizuojamų žemės konsolidacijos projektų rengimą. Taigi kokio nors dėmesio ir įsigilinimo į vietovės problematiką būtų sunku tikėtis. Mano nuomone, nuo pradžios iki galo prie kiekvieno projekto turėtų dirbti po du projektuotojus. Žemės savininkai praneša, kad rengiant dabar baigtus projektus yra buvę atvejų, kai viena kompanija projektavo nebuvusi lauke (nesusipažinusi su teritorija), kita vykdė kadastrinius matavimus pagal neįgyvendinamą sprendinių brėžinį, todėl nuolat reikėjo daryti projekto pakeitimus. Ši situacija žemės savininkams sukėlė pasipiktinimą, nes viena buvo pasakota organizatoriaus, kita projektuotojo, o dar kita parodė tie, kurie ženklino suprojektuotus žemės sklypus.

Skaidrumo taip pat trūksta ir kituose projekto rengimo etapuose, nes pvz. teisinėje bazėje neapibrėžta, kiek už laimėtą sumą projektui parengti gali būti papildomai pritraukta naujų projekto dalyvių. Teisinė bazė leidžia priimti naujus projekto dalyvius iki žemės vertinimo, o tai reiškia, kad nuo projekto pradžios iki nustatytos datos projekto teritorija gali padidėti dvigubai ar net teoriškai apimti visą rajoną, o projektuotojas už tuos pačius pinigus, kur laimėjo projektą, turėtų viską parengti. To netu-

ganizatorius žemės savininkų tinkamai neinformavo apie galimybę per projektą parengti įvairius sprendinių techninius projektus (pvz, pastatams, keliams). Taip pat pastebėtas akivaizdus skirtumas tarp oficialios informacijos ir to, kas skelbiama vietos spaudoje, kur apie tą patį projektą rašoma apipinant jį skambiais šūkais, nepakartojamais siektiniais rezultatais ir tuo pačiu labai žemiškais motyvais (Paveikslas Nr. 3). Dabartiniu metu, daugelio matininkų nuomone, su vi-

rėtų būti. Į projektą turėtų būti įtraukiami tik tie sklypai, kuriuos VŽF analizavo (t.y. tikrino, ar netrūksta ploto, ar nėra suvaržymų ir pan.).

Valstybės žemės fondas, gavęs prašymus organizuoti žemės konsolidacijos projektą, atlieka parengiamuosius darbus, t. y. už projektui skirtus pinigus įsigyja įvairius reikiamus duomenis. Tad kodėl VŽF parinkęs žemės konsolidacijos projektą, neparduoda jam surinktos ir analizuotos medžiagos (Paveikslas Nr. 4), nes rangovas dabartiniu atveju privalo įsigyti visus duomenis iš naujo. Už tuos pačius duomenis mokant du kartus švaistomos lėšos, kurios galėtų būti efektyviai naudojamos teritorijos pertvarkymui ar reikiamos infrastruktūros sukūrimui. Sutinku, kad nuo parengiamųjų darbų iki rangovo parinkimo praėina beveik metai laiko, tačiau yra visos galimybės pirkti tik pasikeitusius duomenis, o jų įsigijimo kaštai sudarytų tikrai ne tokia didelę dalį.

Teko kalbėtis su žemės konsolidacijos sprendinių brėžinių derinančiomis įstaigomis. Jų požiūriu, šie projektai niekuo nesiskiria nuo žemės reformos žemėtvarkos projektų. Be to labai trūksta bendradarbiavimo ir aiškumo, ką per projektą galima pasiekti, nes organizatorius kreipiasi tik formaliai dėl planavimo sąlygų išdavimo. Kitas su projektu susijęs susitikimas būna tik tuomet, kai projekto rangovas jau atneša derinti parengtą žemės konsolidacijos sprendinių brėžinį. Pasigendama aktyvaus siekio maksimaliai pertvarkyti teritoriją. Žemės konsolidacijos projekto apibrėžimas iš esmės leidžia tikrai daug ką padaryti, kad kaime išties būtų gera gyventi ir dirbti dabarties ir ateities kartoms, tačiau pradžioje reiktų konsoliduoti visų žinias, sėsti prie bendro stalo ir spręsti problemas kompleksiskai. Kad projektai vyko ne taip, kaip tikėjosi organizatorius, rodo neįtikėtinas žemės konsolidacijos projektų pabaigos terminų lankstumas, kurį ŽŪM keitė daug kartų. Šešiolika žemės konsolidacijos projektų, pradėtų rengti 2013 m., turėjo būti pabaigti 2015 06 30, tačiau terminas buvo nukeltas į 2015 09 30, vėliau į 2015 10 30 (pakeista 2015 09 23) ir galiausiai į 2015 11 30. Puikiai suprantu, kad projektų teritorijos didelės, dalyvauja daug žemės savininkų, kurie dėl įvairių žmoniškųjų aplinkybių pasitraukia iš pro-

Dotacijos žemės konsolidacijai panaudojimas sąnaudoms kompensuoti 2013 m. – 2012 m. (L.L.)		
Rodikliai	2013 m.	2012 m.
Darbo užmokestis ir Socialinis draudimas	1618448	1105646
Garantinio fondo mokesčiai	2472	1593
Komandiruočių sąnaudos	21762	76109
Kanceliarinių prekių įsigijimas	9393	3907
Transporto išlaidos	10631	15852
Registru sąnaudos	138192	87812
Žemės vertinamųjų planų parengimas	2753843	0
Skelbimai laikraščiuose	10390	0
Pašto išlaidos	7329	0
Viešinimo išlaidos, skirtos informavimo ir viešinimo priemonėms įgyvendinti	0	24441
Iš viso veiklos sąnaudų:	4572469	1315360

Dotacijos žemės konsolidacijai panaudojimas sąnaudoms kompensuoti 2014 m. – 2013 m. (L.L.)		
Rodikliai	2014 m.	2013 m.
Darbo užmokestis ir Socialinis draudimas	863055	1618448
Garantinio fondo mokesčiai	1318	2472
Komandiruočių sąnaudos	4007	21762
Kanceliarinių prekių įsigijimas	57019	9393
Transporto išlaidos	9349	10631
Registru sąnaudos	218692	138192
Žemės vertinamųjų planų parengimas	4185584	2753843
Skelbimai laikraščiuose	25380	10390
Pašto išlaidos	3812	7329
Viešinimo išlaidos, skirtos informavimo ir viešinimo priemonėms įgyvendinti	14743	0
Iš viso veiklos sąnaudų:	5382959	4572460

Paveikslas Nr. 4. Valstybės žemės fondo 2012-2014 m. finansinės ataskaitos

jekto, tačiau riziką būtų galima sumažinti iki minimumo. Pvz., jau projekto pradžioje reikėtų paskatinti vyresnius žemės savininkus perrašyti į projektą įtrauktas savo žemes jaunesniems palikuonims ir t.t.

Jau laikas pradėti žiūrėti į naują etapą ir tikėtis permainų. Pirmąsias jau galima pastebėti 2014-2020 m. Kaimo plėtros programos veiklos krypties „Parama žemės konsolidacijai“ įgyvendinimo taisyklėse, kuriose numatyta naujos finansuojamos veiklos – viešųjų erdvių ir viešosios infrastruktūros sutvarkymas (...papildimų, parkų, sporto aikštelių, aikščių ar kitų rekreacinio, turizmo, kultūrinio, aplinkosauginio ar panašaus pobūdžio teritorijoms priskirtų žemės sklypų sutvarkymas, žemės paviršiaus formavimas, trinkelio klojimas, apželdinimas, tvenkinio iškasimas ir kt.) bei įrengimas viešosios infrastruktūros objektų, skirtų viešosioms erdvėms aptarnauti (automobilių stovėjimo aikštelių, suoliukų, pavėsinių ir kt., išskyrus pastatus, statyba, bei privažiuojamojo kelio įrengimas ar rekonstrukcija...). Kaip bebūtų, aktyvios ir gyvybingos bendruomenės tokio pobūdžio pertvarkas jau seniai atlieka per savivaldybių septynioliktą programą ir vietos bendruomenių savivaldos programą. Jei jau kalbama apie infrastruktūros kūrimą ir pertvarkas, sakyčiau prioritetas turėtų vis dėlto būti nukreiptas į didžiausius kaimo skaudulius, susijusius su infrastruktūra – kelių būklės gerinimą ir melioracijos sistemų tvarkymą t.y. tai, kas turi didžiausią išliekamąją vertę bei didina žemės vertę. Noriu atkreipti dėmesį, kad Vakarų Europos šalyse šie dalykai tvarkomi prioritetine tvarka, o tik po to kuriami kiti elementai, reikalingi kaimo žmonėms. Tikiu, kad nesinorėtų į naujai įrengtus sporto aikštynus važiuoti apgailėtinos būklės keliu, o atvykus pamatyti, kad aikštyne telkšo užmirkęs plotas dėl melioracijos gedimo. Kitas dalykas - kas po pertvarkų pasirūpins viešosios erdvės priežiūra?

Savivaldybių infrastruktūros plėtros įstatymo projekte minimas žemės sklypų tvarkymas, kur kalbama apie urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų žemės konsolidacijos projektų rengimą. Norėčiau, kad kiekvienas sau sąžiningai atsakytų į klausimą – kokių rezultatų tikimasi iš žemės konsolidacijos mieste, jei tokius rezultatus turime kaime? Manau pats laikas ne skelbti naujų žemės konsolidacijos projektų pradžią, o sėsti profesinei bendruomenei su kitais žemės konsolidacijos projektų dalyviais prie bendro stalo aptarti, kas buvo blogai pereitame etape, ištaisyti teisinės bazės spragas, atnaujinti žemės konsolidacijos strategiją, pradėti išsamią ir skaidrią viešinimo kampaniją, o tada jau laukti pirmųjų tikrų, savo apibrėžimą atitinkančių žemės konsolidacijos projektų.

Redakcijos pastaba. Publikacijoje išdėstyta autoriaus nuomonė, išsakyta jo pranešime seminare „Darni plėtra ir aplinkosauga teritorijų planavime“, vykusiame Aleksandro Stulginskio universitete 2015 m. rugsėjo 25 d. Manome, kad yra ir kitokių nuomonių šiuo klausimu ir kviečiame jas išsakyti žurnalo puslapiuose,